

નવી માર્જિન સિસ્ટમ શું છે?

સ્ટોક માર્કેટની સલામતીનો સ્તર ઊંચો લઈ જવા સેબીએ તા. 1 સપ્ટેમ્બર, 2020થી નવી માર્જિન સિસ્ટમ લાગુ કરાવી છે. આ સિસ્ટમ શું છે? તેને કારણે શું અસર થશે? ગ્રાહક-રોકાણકાર, ટ્રેડર્સ, બ્રોકર, એક્સચેન્જ અને ડિપોઝિટરીઝે શું કરવાનું થશે એ વિશે સરળ ભાષામાં સમજીએ

શેરબજારમાં શોર્ટ ટર્મ સોદો કરો કે લોંગ ટર્મ કરો કે પછી ડે ટ્રેડિંગ કરો, અપફ્રન્ટ માર્જિન જમા કરાવ્યા વિના સોદા કરવાના દિવસો હવે પૂરા થઈ ગયા છે. અત્યાર સુધી બ્રોકરો તેમના ગ્રાહકો વતી આ માર્જિન ભરી દઈને કામકાજ ચલાવતા હતા, હવે આમ સંભવ નહીં બને, કારણ કે નિયમન સંસ્થા સેબી (સિક્યોરિટીઝ એન્ડ એક્સચેન્જ બોર્ડ ઓફ ઈન્ડિયા)એ સ્પષ્ટ કહી દીધું છે કે પોતાના સોદાનું માર્જિન ગ્રાહકે પોતે જ અલગથી ભરવું જોઈશે. આમ વરસોથી અપફ્રન્ટ માર્જિન પોતે જમા

કરાવ્યા વિના સોદા કરવા ટેવાયેલા મોટા ભાગના રોકાણકારો-
ટ્રેડર્સ માટે તારીખ પહેલી સપ્ટેમ્બરથી માર્જિન વિના સોદા
કરવાનું બંધ થઈ ગયું છે. સેબીની આ નવી સિસ્ટમ બજારની
સલામતી માટે આવશ્યક છે. અલબત્ત, આના અમલ સંબંધી
હાલ તો થોડી મૂંઝવણો ઊભી થઈ છે, પરંતુ સમય જતાં આના
ઉપાય થઈ જશે એવી આશા છે. જોકે સેબીએ, એકસરેખે અને
બ્રોકરોએ આ વિષયમાં ગ્રાહકોમાં સમજ અને જાગૃતિ
લાવવાની જરૂર છે.

રોજરોજ સોદા કરનારાની કઠણાઈ

સેબીના મત મુજબ આ સિસ્ટમ સર્વાંગી હિતમાં છે. આનાથી
બજારની સલામતીનો સ્તર ઊંચો જશે. શેરબજારમાં સોદાની
સલામતી માટે માર્જિનનું મહત્ત્વ ઊંચું હોય છે. ખુદ બ્રોકરો
પણ ગ્રાહકો પાસેથી યોગ્ય પ્રમાણમાં અને સમયસર માર્જિન
જમા થાય તેની તકેદારી રાખે છે, પરંતુ ઘણીવાર બ્રોકરો પોતે
જ આ માર્જિન જમા કરાવી દઈને ગ્રાહકોને સોદાની સુવિધા
આપે છે. બજારમાં રોજના કરોડો ઈન્ડ્રા-ડે (ખરીદી-વેચાણના)
સોદા થતા હોય છે. નવા નિયમ મુજબ ગ્રાહકના ખુદના

માર્જિન વિના ઈન્દ્રા- ડે સોદા પણ નહીં થઈ શકે, આની અસર શરૂમાં ટ્રેડિંગ વોલ્યુમ પર થઈ શકે છે. સૌથી વધુ અસર ડે ટ્રેડર્સ તેમ જ નાના રોકાણકારો પર પડી શકે .

કોલેટરલ નહીં ચાલે

અત્યાર સુધીની પ્રથામાં બ્રોકરો પાસે કોલેટરલ (શેર્સ ગીરવી) પડી હોય તેમાંથી ગ્રાહકોના માર્જિન બ્રોકરો જ ખુદ ભરી દેતા હતા, એકસરેંજને માર્જિન જમા થઈ જાય એટલો મતલબ હતો. આમ ગ્રાહકો અપફ્રન્ટ માર્જિનના બોજથી મુક્ત રહી શકતા હતા, આ પ્રથા હવે ચાલી શકે એમ નથી. હવે દરેક ગ્રાહકે પોતાનું અલગથી માર્જિન ભરવું પડશે. રોકાણકારો વેચાણનાં નાણાં સામે સમાન દિવસે ખરીદી પણ કરી શકશે નહીં.

વેચો તો પણ માર્જિન ભરો

વેચાણના સોદા પર પણ માર્જિન લાગુ કરાયું છે. તમે વેચાણ કરો તો પણ તમારે સિસ્ટમમાં માર્જિન પેટે શેર પ્લેજ કરવા પડશે. જોકે વેચાણના સોદામાં જો ગ્રાહક સમાન દિવસે જ શેરની ડિલિવરી આપી શકતો હોય તો તેણે માર્જિન ભરવાની આવશ્યકતા નહીં રહે, આમ ત્યારે સંભવ બને જ્યારે તેનું

ડિમેટ એકાઉન્ટ તેના બ્રોકર પાસે જ હોય, જો તેનું ડિમેટ એકાઉન્ટ બેંક યા સંસ્થામાં હોય તો ગ્રાહક માટે સમાન દિવસે ડિલિવરી આપવાનું ક્યારેક મુશ્કેલ બની શકે. આવા સંજોગોમાં તેણે માર્જિન તરીકે પોતાના શેર પ્લેજ કરવાના રહેશે. વાસ્તવમાં સેબીનો ઉદ્દેશ બજારના જોખમનું નિયમન કરવાનો અને તેની સલામતી જાળવવાનો છે.

ડિમેટ એકાઉન્ટનું મહત્ત્વ

વાસ્તવમાં સેબીની નવી માર્જિન સિસ્ટમ બજારની સલામતી માટે છે, બ્રોકરોની સલામતી પણ આનાથી વધે છે. ગ્રાહક ખરીદી કરે કે વેચાણ કરે તેણે લિક્વિડ શેર્સ માર્જિન તરીકે જમા કરવા પડશે. અર્થાત્ આ શેર્સ પ્લેજ (ગીરવી મૂકવા) કરવાના થશે. આમ કરવાથી માર્જિન તરીકે નાણાં જમા કરવાં નહીં પડે. સોદો પૂર્ણ થયા બાદ એ પ્લેજ શેર્સ છૂટા થઈ જશે.

કોઈ પણ સોદો કરતાં પહેલાં એકાઉન્ટમાં પૂરતું માર્જિન હોવું જ જોઈશે નહીંતર પેનલ્ટી લાગી જશે.

આ શેર પ્લેજ કરવામાં CDSL/NSDL તરફથી ક્લાયન્ટને SMS તેમ જ ઇમેઇલ દ્વારા OTP મળશે, જે OTP ક્લાયન્ટએ પોતે જ સાથે આપેલ

CDSL/NSDLની વેબસાઈટની લિન્કમાં એન્ટર કરવાનો રહેશે.

દિવસના ટ્રેડ સામે માર્જિનનો બેનિફિટ જોઈતો હશે તો ટ્રેડના દિવસે જ OTP થી પ્લેજની પ્રક્રિયા પૂરી કરવાની રહેશે. જો તે દિવસે પ્લેજ નહિ કરાય તો ટ્રેડના દિવસનું માર્જિન શોર્ટ જઈ શકે છે. ટ્રેડ ફોર ટ્રેડ અને હાઈ વોલેટિલિટીવાળા શેર્સ, જેની માર્જિન વેલ્યુ નહિવત હોય તેવા શેર્સ માર્જિનમાં આપી શકાશે નહિ.

ટ્રેડિંગ તેમજ ડિમેટ એકાઉન્ટમાં સાચા મોબાઈલ નંબર તેમજ ઇમેઇલ ID હોવા ખૂબ જરૂરી છે. મોબાઈલ તેમજ ઇમેઇલના ફેરફાર માટે 2 દિવસ આપવા જરૂરી છે, કેમ કે આ ચેન્જ ડિપોઝિટરી અને એક્સચેન્જમાં વેરીફાય કરવાનો હોય છે. છેલ્લી ઘડીએ ચેન્જ શક્ય નહિ બને. દલાલ આપના ઓટો-પે-ઈન POA મારફતે પ્લેજ ઇનિશિયેટ કરશે. પરંતુ, તેને OTP દ્વારા વેરીફાય અને એક્સેપ્ટ કરવાની જવાબદારી ક્લાયન્ટની જ રહેશે.

અગર કોઈ રોકાણકાર ૧૨ મહિનાથી કોઈ સોદો નથી કરતા (કોઈ પણ સેગમેન્ટમાં), તો તે એકાઉન્ટને ડોર્મન્ટ ઇનએક્ટિવ માર્ક કરી દેવામાં આવશે. કોઈ પણ સંજોગોમાં તે એકાઉન્ટમાં સંપૂર્ણ KYC પ્રક્રિયા ફરીથી કર્યા વગર સોદો કરવા દેવામાં નહિ આવે. આ RE-KYC ની પ્રોસેસમાં એકથી બે દિવસ જેવો સમય લાગી શકે છે, તો સમયસર એકાઉન્ટ ટ્રેડ

કરી લેવાથી ફરી KYC પ્રોસેસ નહિ કરવી પડે.

-